

SZANYI ILDIKÓ
A NÉMET SVÁJCI TÁJNYELVI IRODALOM VÁLSÁGÁNAK
ÉS AZ IDENTITÁST KIFEJEZŐ DIALEKTUSHASZNÁLAT VIRÁGZÁSÁNAK
ELLENTMONDÁSA NAPJAINKBAN

A DIALEKTUS OLVASÁSA ÉS ÍRÁSA
BRIGBEN (WALLIS) TANULÓ DIÁKOK KÖRÉBEN

1. Bevezetés

„Német Svájc történelmileg kialakult nyelvi helyzete a legérdekesebb és legizgalmasabb dolgok egyike, melyeket az európai kontinens szociolingvisztikai szempontból kínálhat.” (Haas 2005: 20)

Walter Haas ebben az idézetben német Svájcnak arra a különleges nyelvi helyzetére, a *kettősnyelvűségére*¹ utal, amely „összehasonlítva Svájc többi nyelvi régiójának és az egyéb német nyelvű országoknak a nyelvhasználatával a regionális dialektus rendkívül szokatlan jelenlétét” mutatja. (Christen 2005: 85) A kétnyelvűségnek ez a külön-

119

¹ Helen Christen, Ulrich Ammon és több ismert német svájci nyelvészprofesszor a *Zweisprachigkeit* kifejezést használja, melyet fordíthatunk *kétnyelvűségként* ill. *kettősnyelvűségként*. (Ammon, Ulrich (1995): Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten. Christen, Helen / Guntern, Manuela / Hove, Ingrid / Petkova, Marina (2010): Hochdeutsch in aller Munde. Eine empirische Untersuchung zur gesprochenen Standardsprache in der Deutschschweiz.) A *kettősnyelvűség* kifejezést Szabó József használja német Svájc nyelvi helyzetével foglalkozó magyar nyelven megjelent publikációiban. V.ö. Szabó, József (2000): Nyelvek és nyelvjáráások Svájcban. Magyar Nyelv XCVI, 109-120. Szabó, József (2004): Svájc nyelvi helyzete, különös tekintettel a nyelvi kisebbségekre. Magyar Nyelv C, 159-170; 291-298. Szabó, József (2005): A nyelvjárás és az irodalmi nyelv helye és szerepe német Svájcban, különös tekintettel az iskolai oktatásra. Magyar Nyelvőr 129, 59-70. Szabó, József (2006): A négynyelvű Svájc. In: Szeged (A város folyóirata) 2006. február, 18/2: 11-13.

leges formája azt jelenti, hogy egy társadalmon belül két, nyelvészeti szempontból egymással rokon nyelvi variáció áll a beszélők rendelkezésére, és ezt a két nyelvi variációt a társadalom szabályai szerint meghatározott kontextusban használják. Az egyik nyelvi variáció német Svájcban a sztenderd nyelv (Schweizerhochdeutsch), mely egységes német nyelv Svájcban, azonban helvétizmusai – azaz a kizárólag csak Svájcban használatos szókészlete – révén elkülönül a németországi német nyelvtől.² A másik nyelvi variáció a sztenderd nyelv regionális – vagy akár településről településre változó – fajtái, azaz a dialektusok (Schweizerdeutsch).³ Hutterer Miklós ezt a nyelvi formát így határozza meg: „... a svájci német nyelv tulajdonképpen a svájci német lakosság alemann nyelvjárásainak, ill. az ezekből kialakult regionális köznyelvnek a neve.”⁴ Mindkét nyelvi variációnak megvan a saját használati köre, melyben teljesen elkülönülnek egymástól, átmeneti vagy vegyes formák nem fordulnak elő.⁵ A két rokon nyelvi variáció együttes előfordulását *diglossiának* nevezzük, mely német Svájcot különleges esetté teszi a német nyelvterületen belül: míg Németországban és Ausztriában a dialektus használóját a társadalom alacsonyabb szociális rétegéhez tartozójaként könyvelik el, addig német Svájcban a dialektus a mindennapi kommunikáció

² A 70es évek végétől a (Schweizer)Hochdeutsch elnevezést egyre inkább felváltja a *Standardsprache* (sztenderdnyelv) kifejezés. (Schläpfer 2000: 13) Walter Haas ezt a 'hoch' szócska félreérthető jelentésével magyarázza, melyet sokan úgy értelmeznek, hogy a Hochdeutsch a nyelvjárások 'fölött' áll, ezzel a Hochdeutsch-ot magasabb rangú nyelvként értelmezik. Ma már inkább a sztenderd nyelv kifejezést helyezik előtérbe. (Haas 2005: 18)

³ A regionális változatok – a svájci dialektusok - összefoglaló neve *Schweizerdeutsch*, ezen belül régiók szerint különböztetik meg a nyelvjárásokat, pl. Bernerdeutsch (berni német), Zürichdeutsch (zürichi német), Walliserdeutsch (wallisi német), stb.

⁴ Idézve a következő munkából: Szabó 2004: 163.

⁵ A sztenderd nyelv szóbeli használata a következő területekre terjed ki: alsó tagozatos iskolai oktatás, főiskolai, egyetemi oktatás (előadásokon, szemináriumokon), parlamenti ülések, nemzeti tanácsok ülései, régiókon túlnyúló hírcsatornák adásai a rádióban, egyházi szertartások. (Ammon 1995: 293)

szerepét tölti be – a társadalom minden rétegében.⁶ „Hogy a profesz-szor, a parasztember és a pap azonos nyelven, dialektusban beszélnek egymással, magától értetődő.” (Siebenhaar/Wyler 1997: 10-12) Hans-Ulrich Voser éppen ezt a kommunikatív helyzetet emeli ki, amikor a dialektust szembe állítja a standard nyelvvel, amit gyerekként először csak az iskolában sajátít el a német svájci – nyelvtani és helyesírási struktúrájával együtt. (Voser 1985: 12) Így a standard nyelvet tudatosabban, kötöttebben, míg a dialektust szabadabban, gondolkodás nélkül használja. A standard nyelvet pontosan kell kiejteni, a dialektust viszont nem lehet rosszul beszélni. Tulajdonképpen nincs rossz dialektus, ahogyan Beat Sterchi írja: „A dialektust mindenki szabadon alakíthatja, nincs kötelező helyesírás, a dialektus szabad.”⁷

Mivel német Svájcban a dialektus és a standard nyelv klasszikus tagolása a használatukra jellemző médiumok szerint történik, - azaz a dialektus szinte kizárólag csak szóban, a standard nyelv pedig főleg írásban jellemző -, a tradicionális felfogás szerint *mediális diglossziáról* beszélünk.⁸ A mediális diglosszia koncepciója szerint megállapítható, hogy a német svájci hétköznapiakban, családi, baráti és munkahelyi körben – tehát a szóbeli kommunikáció során - mindekenélőtt dialektus használat a jellemző, és minden írásbeli kommunikáció főleg standard nyelven történik. A mai diglossziakutatások azonban bebizonyították, hogy a dialektus egyre inkább

⁶ A dialektus valójában a német svájci anyanyelve, amit gyermekként az édesanyjától tanul, és amit a családban, élete első éveiben, majd később az iskolaudvaron beszél.

⁷ Sterchi, Beat (1998): *Randständiges*. In: *Text & Kritik*. IX/98. Hg.: Ludwig Arnold.

⁸ 1981-ben Gottfried Kolde javaslatára vezetik be német Svájcban a *mediális diglosszia* fogalmát, mivel a dialektus és a sztenderd nyelv használata a legtöbb esetben médiumok szerint különül el egymástól. „... a beszélt nyelv jelöletlen változata a dialektus, az írott nyelv jelöletlen változata pedig a sztenderdnyelv.” (Siebenhaar 2005: 691)

tért hódít a modern kommunikációs technológiák – sms, chat, e-mail – körében.⁹

2. A dialektus térhódítása a modern kommunikációs technológiákban

A mindennapi írásbeli kommunikáció modern formáiban, a nem hivatalos kommunikáció során, ahol a címzettel való közeli kapcsolat kiemelkedő szerepet játszik, egyre inkább tért hódít a dialektus.¹⁰ A beszélt dialektus és az írott standard nyelv mediális diglossziájának klasszikus felfogása az internet és a modern kommunikációs technológiák korában már alig tartható fenn. A dialektus egyre nagyobb szerepet játszik a magánközleményekben, mint pl. képeslapokon, személyes levelekben, chat- és sms-kommunikáció során, internet fórumokon, társskereső hirdetésekben, stb.¹¹ Egyre több tanulmány foglalkozik a chat- és internet fórumokon megfigyelhető dialektushasználat ugrásszerű növekedésével.¹² A dialektust írásban sokkal szabadabban használják a chatelők, mert a kötelező helyesírási kényszer helyett saját gondolataikat egyéni írásképpel láthatják el.

Hogy az Oberwallisban élő fiatalok dialektushoz fűződő viszonyát megvizsgáljam, 2009 őszén kérdőíves kutatást végeztem a német

⁹ Siebenhaar (2005): *Die dialektale Verankerung regionaler Chats in der deutschsprachigen Schweiz*. In: Eggers, Eckhard; Schmidt, Jürgen Erich und Stellmacher, Dieter (Hg): *Moderne Dialekte – Neue Dialektologie*. Stuttgart: Steiner ZDL-Beiheft 130. S. 691-717. Christen, Helen / Guntern, Manuela / Hove, Ingrid / Petkova, Marina (2010): *Hochdeutsch in aller Munde. Eine empirische Untersuchung zur gesprochenen Standardsprache in der Deutschschweiz*. ZDL – Beiheft 140. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

¹⁰ V. ö. Aschwanden 2001, Berthele 2004, Christen 2004, Christen 2005, Christen 2010, Haas 2005, Oppenheim 2005, Petkova 2010, Siebenhaar 2005.

¹¹ Lásd az előző tanulmányokban.

¹² Lásd az előző tanulmányokat.

nyelvű kanton egyetlen gimnáziumában, a Kollegium Spiritus Sanctusban Brigben.¹³ A kérdőív első részében arról kérdeztem a fiatalokat, hogy melyik nyelvi variációt – a wallisi dialektust illetve a standard német nyelvet – használják az általam megadott különböző szituációkban: a válaszadók 93 %-a sms, 90 %-a e-mail írása során illetve 96 %-a chat fórumokon kizárólag wallisi dialektust használ.¹⁴ A hivatalos levelezés során szinte százszázalékosan mindenki a standard német nyelvet használja.¹⁵ Amikor arra kértem a diákokat, hogy írják le a két nyelvi variációhoz fűződő asszociációikat, a dialektushoz legtöbben az *anyanyelv, haza, család, barátok, hagyomány, szabadidő* fogalmakat, míg a standard nyelvhez az *iskola, Németország, hivatalos, könyvek, televízió* szavakat párosították. Sokan teljes mondattal válaszoltak: „Ez az *anyanyelvem* és ezt a *nyelvet* közelebb érzem *magamhoz*, mivel a *gondolkodás* során is *wallisi dialektust* használok.” Ugyanez a diák a következőket válaszolta a standard nyelvvel kapcsolatban: „Ez inkább *hivatalos nyelv*, melyet csak akkor használok, ha *másnyelvűek* nem értik meg a *dialektusomat*.” (Szanyi 2010: 379)

2011 őszén egy ismételt megkérdezés¹⁶ során arra kértem a válaszadókat, nevezzék meg, hogy miért használják a szóbeli kommunikáció során inkább a dialektust. A válaszadók nagy része (60 %) azt

¹³ Összesen 304 db kérdőívet osztottam szét, ebből 26 db értékelhetetlen, 278 db kérdőív került feldolgozásra.

¹⁴ A teljességhez hozzátartozik az is, hogy ezek az sms-ek, e-mail-ek kizárólag családi, baráti körben íródnak.

¹⁵ A válaszok pontosan a következők voltak: családi körben 93% dialektust, 4 % sztenderd nyelvet, 3% mindkettőt használja. Baráti körben 97% dialektust, 2% sztenderd nyelvet, 1% mindkettőt használja. SMS-t 93% dialektusban, 3% sztenderd nyelven, 4% mindkét nyelven ír. 96% dialektusban, 2% sztenderd nyelven, 2% mindkét nyelven chatel. Barátoknak 90% dialektusban, 7% sztenderd nyelven, 3% mindkét nyelven ír e-maileket, hivatalosan viszont 99% sztenderd nyelven, 1% dialektusban.

¹⁶ A kérdőívezés Brig két iskolájában, a Kollegium Spiritus Sanctusban és a Szent Ursula Középiskolában történt. 231 tanuló töltött ki kérdőívet, melyekből 12 értékelhetetlen volt, 219 kérdőív került feldolgozásra.

válaszolta, hogy számára szokatlan dolog, standard nyelven beszélni. A másik jelentős ok (38 %) a standard nyelv szóbeli használata ellen a nyelv idegensége volt: az idegenség, mely nem mutatja a beszélő identitását. (Szanyi, 2012)

3. A német svájci tájnyelvi irodalom mai helyzete

Amennyire népszerű a dialektus a modern kommunikációs technológiákban, annyira vitatott a dialektusban íródott tájnyelvi irodalom fogalma, léte a német nyelvterületen. A kritikusok egy része eleve el sem ismeri a fogalom létezését, úgy gondolják, hogy a dialektusnak és az irodalomnak nincs köze egymáshoz.¹⁷ Mások viszont a tájnyelvi irodalmat a regionális identitás egyik fontos kifejezőeszközének tekintik, egy bizonyos népcsoport különlegességének, amit feltétlenül ápolni kell.¹⁸

Bár a dialektus mindenekelőtt a beszélt nyelvi variáció német Svájcban, mégis régóta él irodalmi művek nyelveként.¹⁹ A tájnyelvi irodalomnak eddig három nagy korszaka volt német Svájcban: az

¹⁷ V. ö. Hugo Loetscher nyilatkozata a Books & Literature Irodalmi Magazin 2002. szeptember 29-i számában: „ma már szinte minden kis falunak megvan a maga költője, aki dialektusban ír.” Valamint Thyssen 2005, Böhler 1991.

¹⁸ Imhof 1991, Löffler 1998.

¹⁹ Német Svájcban a 16. század vége és 1800 közötti időszakban váltanak át az írott nyelvben a dialektusról a sztenderd nyelvre. (Haas 2000: 125) Ebben az időben valósít meg Martin Opitz (1597-1639) egy Luther nyelvén alapuló költői írásmódot, melyet később egyre több költő és író alkalmaz. Az új nyelvi irányzat mellett küzdők nyelvi társaságokba tömörülnek, és a dialektusok írásbeli használata – különösen az irodalomban és a kötetészetben való alkalmazásuk - ellen harcolnak. 1700 körül a német nyelvterület minden tanult embere egy viszonylag egységes írott nyelvet alkalmaz. (Siebenhaar/Wyler 1997: 45, Haas 2000: 127) Az egységes német nyelv kialakulásával egyidőben megjelenik a tájnyelvi irodalom, mint egy a német nyelv egységesítése és a dialektushasználat eltörtése elleni mozgalom egyik eszköze.

első időszak a 20. század elejére tehető, ekkor a dialektus irodalmi használata és a haza építészeti és népművészeti emlékeinek védelme kapcsolódott szorosan össze.²⁰ A második hullám az 1930-as években jelentkezett, ekkor a dialektus a náci Németország (és ezzel a németországi német nyelv) elleni elhatárolódás eszköze lett. A harmadik nagy korszak az 1960-as évek végén kezdődött, ekkor a dialektus összeforrt a modern konkrét költészettel.²¹ Míg korábban a dialektus használata az irodalmi művek népies jellegét hangsúlyozta, az 1960-as évektől főleg az idillikus mindennapokra irányuló, a társadalmat szociálisan kritizáló irodalom fő eszköze lett. (Christen 2011: 25)

A tájnyelvi irodalom értéke régóta vitatott dolog: megítélése a szubjektív és emocionális tényezők miatt nagyon nehéz. Sokan értékesnek tartják, mert „ártalmatlan, kedves és őszinte, hiszen szívből jön”. (Thyssen 2005: 680) Azonban Achim Thyssen bemutatja a tájnyelvi irodalom megítélésének másik oldalát is, ahol „még mindig konzervatívnak”, néhány esetben a kritikus provokáció eszközének tartják. Gyakran kap kritikát a szokatlan íráskép, mely irritál és a folyékony olvasást nehezíti, ami sokakat eltántorít attól, hogy dialektusban íródott szövegeket olvassanak. Ebből következik, hogy a tájnyelvi irodalom olvasói köre kényszerűen regionálisan korlátozott.

Ennek ellenére él a tájnyelvi irodalom Svájcban, bár a módszerek és a motivációk lényegesen különböznek a korábbi hagyományos

²⁰ Legfontosabb képviselői Carl Albert Loosli (1877-1959), Otto von Greyerz (1863-1940), Rudolf von Tavel (1866-1934), Josef Reinhart (1875-1957), Meinrad Lienert (1865-1933), Sophie Hämmerli-Marti (1868-1942) Albert Bächtold (1891-1981). A tájnyelvi irodalomnak ebben az időben még nagyon regionális jellege volt, az ott-hont, a paraszti és a falusi életet idealizálta. Témái az idilli vidéki életre, a hegyekre, Svájc egyre növekvő turizmusából adódó klisékre korlátozódnak.

²¹ Legjelentősebb képviselői Kurt Marti (1921-), Ernst Eggimann (1936 -), Eugen Gomringer (1925 -), Mani Matter (1936-1972), Hansjörg Schneider (1938 -), Urs Widmer (1938 -), Ernst Burren (1944-).

dialektusban íródott költészettől.²² Az identitás kifejezése, a csodálatos alpesi hegyvidék bemutatása önmagában még nem elegendő motivációk a dialektus használatához. A mai tájnyelvi szövegek a szerzők irodalmi palettájának kiegészítői – gyakran olvashatjuk a dialektusban íródott szöveget párhuzamosan standard német nyelven is.²³ Oberwallis jelenlegi tájnyelvi irodalmi helyzetéről képet kaphatunk a *Talwind*²⁴ című antológia elemzésével: 25 kora és irodalmi helyzete tekintetében nagyon különböző szerző képviseli Oberwallist az antológiában, közülük mindösszesen 3 szerző közül dialektusban íródott műveket: Eduard Imhof és Rolf Hermann, akik mindkét nyelvi variációban publikálnak rendszeresen és Benadette Lerjen-Sarbach, aki főleg dialektusban ír.

4. A dialektus olvasása és írása Brigben tanuló diákok körében

A már említett 2009-ben végzett kérdőíves kutatás során, - amikor a válaszadók 93 %-a sms, 90 %-a email írása során illetve 96 %-a chat fórumokon kizárólag wallisi dialektusban ír – a fiatalok tájnyelvi irodalomhoz fűződő viszonyát is vizsgáltam. A válaszoló diákok 27 %-a olvas néha tájnyelvi irodalmat, a többi 73 % még soha nem olvasott ilyesmit. A kérdésre, hogy ismernek-e Oberwallisban élő illetve alkotó tájnyelven író szerzőket, a válaszolók 91 %-a nemmel felelt.

²² 2012 őszén a Zytglogge kiadónál, mely Svájc egyik legnagyobb kiadója, az újonnan megjelent 10 könyv közül 3 dialektusban írt irodalmi alkotás.

www.zytglogge.ch. Utoljára letöltve 2012. október 29-én.

²³ Képviselői Oberwallisban többek között Eduard Imhof, Bernadette Lerjen – Sarbach, Rolf Hermann, Svájcban Pedro Lenz, Michael Stauffer, Beat Sterchi.

²⁴ A 2006-ban megjelent antológia Oberwallis tartomány legjelentősebb irodalmi képviselőit mutatja be. Stünzi Charles (szerk.): *Talwind. Oberwalliser Gegenwartsliteratur*. Dozwil, Edition Signathur, 2006.

Az ismételt 2011-es megkérdezés során a fiatalok körében a wallisi német szövegek olvasási szokásait vizsgáltam. Hipotézisem szerint az elektromos kommunikációban használt dialektus jelentősen nagy aránya és a tájnyelvi szövegek olvasási gyakorisága párhuzamosan nő. Azonban a válaszadók több mint felének (59,5 %) gondot okoz és idegenül hat, ha dialektusban íródott szöveget kell olvasnia. Válaszaikban visszatartó okként a standard nyelvű irodalom magasabb becsülését, a dialektus nehézkes és hosszadalmas olvasását, a dialektus regionális különbségeit, az egységes helyesírás hiányát nevezték meg. Figyelemre méltó az a jelenség, hogy míg a válaszadók rendszeresen írnak szövegeket dialektusban, addig a dialektusban történő olvasás már idegenül hat és nehézkesen megy. Ha megvizsgáljuk a diákok családjában a tájnyelvi irodalom olvasási szokásait, meglepő eredményeket kapunk: a válaszadók 8,6 %-ának (19 fő) a családjában olvasnak dialektusban íródott irodalmat. Azon válaszadók körében, akiknek nem okoz nehézséget a tájnyelvi irodalom olvasása, 12 % -os eredményt kapunk, ami az összes válaszadók 6 %-át teszi ki.

5. Összefoglalás

A vizsgálat megmutatta, hogy német Svájcban az sms és e-mail-kommunikáció során nem szokatlan és nagyon gyakori a dialektus használata, mely a mediális diglosszia klasszikus elméletének felbomlásához is vezethet. Ezzel elvárható lenne, hogy az írott dialektus gyakoriságával párhuzamosan az olvasott dialektus (tájnyelvi irodalom) gyakorisága is növekszik. Ez az elvárás azonban nem igazolódott be: tájnyelvi irodalmat Oberwallisban csak elenyészően kis számú családban olvasnak.

Miért könnyebb dialektusban írni, mint olvasni? A választ megkaphatjuk, ha megnézzük, mely irodalmi műfajban a legtipikusabb manapság a dialektus? Ez a spoken word műfaja, melyhez a rap-et és

a slamp-poesie-t sorolják. A 2009-es megkérdezés során kiderült, hogy a válaszadó diákok rendszeresen és szívesen hallgatnak dialektusban íródott rap zenét.²⁵ A *hallhatóság* az egyik legfontosabb feltétele a tájnyelvi irodalomnak. Mivel a dialektus írásképe a legtöbb ember számára szokatlan, abnormális - azonban identitásuk hangsúlyozása miatt vonzódnak a dialektusban íródott művek iránt - a tájnyelv *hangzása, hallása* jelenti számukra a megszokott, normális jelenséget. Mindegy, hogy van leírva, lényeg a kiejtés, a megszokott ritmus.

Tanulmányomban be szerettem volna mutatni, hogy krízisről nem csak a gazdasági szférában, hanem egyéb diszciplínákban is, mint például a nyelv- és irodalomtudományok területe, beszélhetünk. Német Svájcban a dialektus olvasási szokásai kerültek válságba az utóbbi években, miközben a dialektusnak, mint identitást kifejező tényezőnek továbbra is jelentős szerepe van. Ebből a válságból van kiút, mégpedig a dialektusban hallható hangoskönyvek erőteljesebb alkalmazásával. Mint a kérdőívből kiderült, a diákok szívesen hallgatnak dialektusban szóló zenét, illetve egyre több dialektusban alkotó költő tart felolvasóesteket, könyvbemutatókat, melyek kiküszöbölik a dialektus szokatlan olvasási képének befogadását, azonban a *hallhatóság* révén teljes irodalmi élményt adnak. Hasonló recepciós tulajdonsággal rendelkeznek a hangoskönyvek is.

²⁵ A válaszok pontosan a következők voltak: a diákok 59%-a inkább nemzetközi zenét hallgat, 41%-uk viszont inkább dialektusban hallható zenét, pl. rap-et, popzenét, stb. Megneveztek dialektusban alkotó zenekarokat is, mint pl. Barbadoza, Lineli Concept, Sina, Hansrüedi, LABYRINTHzero, Stockitown.

Felhasznált irodalom

Christen, Helen: Die Deutschschweizer Diglossie und die Sprachendiskussion. In: *Sprachendiskurs in der Schweiz: vom Vorzeigefall zum Problemfall?* Schweizerische Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften., Bern, 2005. S. 85-96.

Christen, Helen / Glaser, Elvira / Friedli, Matthias: *Kleiner Sprachatlas der deutschen Schweiz. Mit Karten und Grafiken von Manfred Renn. 3. Auflage.* Huber, Frauenfeld, 2011.

Haas, Walter (2000): *Die deutschsprachige Schweiz.* In: Schläpfer / Bickel (Hrsg.): *Die*

viersprachige Schweiz. Aarau/Frankfurt am Main/Salzbrug: Sauerländer. S. 57-138.

Haas, Walter (2005): Definitionen und historische Einordnung. In: *Dialekt in der*

(Deutsch)Schweiz. – Zwischen lokaler Identität und nationaler Kohäsion. Forum Helveticum. Heft 15. Druckerei Baumann AG: Menziken. S. 14-20.

Schläpfer, Robert (2000): Einleitung. In: Schläpfer / Bickel (Hrsg.): *Die viersprachige*

Schweiz. Aarau/Frankfurt am Main/Salzbrug: Sauerländer. S. 11-15.

Siebenhaar, Beat / Wyler, Alfred (1997) [1984]: *Dialekt und Hochsprache in der*

deutschsprachigen Schweiz. 5. vollständig überarbeitete Auflage. Zürich: Pro Helvetia

Siebenhaar (2005): *Die dialektale Verankerung regionaler Chats in der deutschsprachigen*

Schweiz. In: Eggers, Eckhard; Schmidt, Jürgen Erich und Stellmacher, Dieter (Hg): *Moderne Dialekte – Neue Dialektologie.* Stuttgart: Steiner ZDL-Beiheft 130. S. 691-717.

Szabó, József (2004): Svájc nyelvi helyzete, különös tekintettel a nyelvi kisebbségekre.

Magyar Nyelv C, 159-170.

Szanyi, Ildikó (2010): Fragen und Fakten zur Mundartliteratur im Oberwallis. In:

INTERDISZIPLINARITÄT IN DER GERMANISTIK. ANNÄHERUNGEN IN DER LITERATUR-, SPRACH- UND KULTURWISSENSCHAFT Beiträge der II. Germanistischen Konferenz 2009, Miskolc, 2010. S. 373 – 380.

Szanyi, Ildikó (im Druck): Geschriebene Mundart in der schriftlichen Kommunikation. Neue

Wege in der wissenschaftlichen Forschung. (im Druck). In: TRANSDISZIPLINARITÄT UND NEUE WEGE IN DER GERMANISTIK. Beiträge der III. Germanistischen Konferenz 2011. Miskolc.

Thyssen, Achim (2005): Mundartdichtung zwischen Tradition und Experiment. In: Moderne

Dialekte – Neue Dialektologie. Akten des 1. Kongresses der Internationalen Gesellschaft für Dialektologie des Deutschen (IGDD). (Hg.: Eckhard Eggers/Jürgen Erich Schmidt/Dieter Stellmacher). ZDL-Beiheft 130. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Voser, Hans-Ulrich (1985): Anmerkungen zum Zerfall unserer Sprachkultur. In: Des

Schweizers Deutsch. Beiträge zum Thema Mundart und Hochsprache. Bern / Stuttgart: Hallwag Verlag. S. 10-15.